

Фактчекинг пен медиасауаттылықтың қоғамдағы рөлі

ЖАРИЯЛАНДЫ
08.12.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР
медиасауаттылық, фактчекинг

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/185645/>

Өтеген Әмина Нұрлыбекқызы

Жетекші: **Әлміш Жадыра Талғатқызы**

Тұран университеті журналистика факультеті

Қазіргі ақпараттық қоғамда жалған жаңалықтар, манипуляция және дезинформация бұрынғыдан да жылдам тарайтын құбылысқа айналды. Әлеуметтік желілердің кеңеюі, технологиялардың дамуы және ақпараттың шамадан тыс көп болуы қоғамнан жаңа дағдыларды талап етеді. Осындай жағдайда фактчекинг пен медиасауаттылықтың рөлі ерекше маңызды. Қазақстан да бұл үдерістен шет қалған жоқ: соңғы жылдары ел ішінде жалған ақпаратпен күресуге бағытталған түрлі бастамалар күшейіп, медиамәдениетті арттыру жұмыстары жүріп жатыр.

Біріншіден, фактчекинг – ақпараттың шынайылығын тексеретін кәсіби процесс. Қазақстанда бұл бағыт кеңейіп, StopFake.kz, Factcheck.kz сияқты платформалар пайда болды. Олар саяси, әлеуметтік, экономикалық ақпараттарды тексеріп, қоғамға нақты деректер ұсынады. Мұндай ресурстар жалған ақпараттың таралуын азайтып қана қоймай, азаматтардың сыни ойлау қабілетін арттыруға ықпал етеді. Әсіресе пандемия, сайлау немесе қоғамдық толқулар кезінде мұндай платформалардың маңызы ерекше байқалды.

Екіншіден, медиасауаттылық – әрбір азаматтың ақпаратты дұрыс қабылдап, талдай білу қабілеті. Бұл тек журналистерге ғана емес, бүкіл қоғамға қажет білім. Қазақстан мектептері мен университеттерінде медиасауаттылық элементтері енгізіліп, мұғалімдерге арналған тренингтер ұйымдастырылуда. Сонымен қатар ҰЕҰ мен халықаралық ұйымдар ақпараттық мәдениетті дамытуға бағытталған жобаларды жүзеге асырып келеді. Бұл азаматтарды жалған контентті танып-білуге, эмоциялық манипуляцияға түспеуге және ақпаратты саналы түрде тұтынуға үйретеді.

Үшіншіден, фактчекинг пен медиасауаттылықтың дамуы қоғамдық тұрақтылыққа әсер етеді. Ақпараттық манипуляция – қоғамды адастырудың ең оңай тәсілдерінің бірі.

Егер халық ақпаратты тексермей қабылдай берсе, әлеуметтік дүрбелең, сенім дағдарысы, қауесеттердің таралуы жиі орын алады. Ал ақпаратты дұрыс талдай алатын, сенімді дереккөздерді ажырата білетін қоғам – тұрақты, ашық және қауіпсіз.

Қазақстан тәжірибесі көрсеткендей, фактчекинг тек мамандардың жұмысы болып қалмауы керек; ол бүкіл қоғамның ортақ мәдениетіне айналуы қажет. Медиа сауаттылықты дамыту арқылы ғана біз дезинформациядан қорғана аламыз және жауапты ақпараттық кеңістік қалыптастырамыз.

фактчекинг пен медиа сауаттылық қазіргі Қазақстан қоғамы үшін стратегиялық маңызы бар құндылықтар. Олар азаматтардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз етіп қана қоймай, демократиялық мәдениеттің нығаюына ықпал етеді. Сондықтан бұл бағыттардағы мемлекеттік саясатты, білім беру бағдарламаларын және тәуелсіз тексеру институттарын ары қарай дамыту — уақыт талабы.

Медиа сауаттылықтың төмен болуы фейктердің қоғамға тікелей зиян келтіруіне жол ашады. Жалған ақпарат әлеуметтік дүрбелең тудырады, саяси процестерге ықпал етеді, халықтың сеніміне нұқсан келтіреді, ал денсаулыққа қатысты фейктер адам өміріне қауіп төндіруі мүмкін. Сондықтан ақпараттық қауіпсіздік саласында мемлекет, БАҚ және қоғам бірігіп әрекет етуі тиіс. Мемлекет тарапынан ашықтықты арттыру, ресми ақпаратты жедел тарату, цифрлық сауаттылық бағдарламаларын күшейту маңызды. БАҚ тарапынан сапалы журналистика, тексерілген ақпарат тарату, кәсіби этикаға сай жұмыс жүргізу қажет. Қоғам деңгейінде жастар мен ересектерге арналған медиа сауаттылық курстарын кеңейту, мектеп пен университет бағдарламаларына міндетті түрде енгізу тиімді болмақ.

Қорытындылай келе, фактчекинг пен медиа сауаттылық – Қазақстан үшін стратегиялық маңызы бар бағыттар. Ақпараттық қауіпсіздік, қоғамдық тұрақтылық және азаматтардың саналы медиамәдениеті осы екі құралдың жүйелі дамуына байланысты. Қазақстанда бұл салада алға жылжу бар, алайда медиа сауаттылықты кең көлемде дамыту, фактчекинг институттарын қолдау және қоғамның ақпараттық иммунитетін күшейту үшін ұзақ мерзімді, кешенді саясат қажет.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.